

Breuker geeft Klap op vuurpijl

Door onze kunstredactie

AMSTERDAM, 3 dec. — In samenwerking met de Theaterunie presenteert Willem Breuker van 27 tot en met 31 december in het Amsterdamse theater Frascati voor de twaalfde keer zijn *Klap op de Vuurpijl*. Het programma van de vier avonden vermeldt big bands, jazzgroepen, strijkkensembles, een saxofoonorkest, een mengelwerk en solisten als Vera Beths, Reinbert de Leeuw en René Eckhardt.

De avonden worden besloten door het Willem Breuker Kollektief, dat op Oudejaarsavond een aantal gasten ontvangt. Tot hen behoren Jenny Arean, Jules Deelder en Wim T. Schippers. Een deel van deze avond wordt uitgezonden door de Nos.

St. Paul's Cathedral omringd door nieuwbouw (foto AP)

LONDEN, 3 dec. — De Engelse kroonprins Charles heeft opnieuw voor opschudding gezorgd in de Engelse bouwkundige wereld. Zijn reputatie van criticus, die hij verwierf door in 1984 een voorgestelde uitbouw van de National Gallery als „een monsterlijke puist" te omschrijven, bevestigde hij dinsdagavond ten overstaan van Londense planologen door het afdoeken van een filippica tegen moderne stadsarchitectuur. „Een ding moet je de Luftwaffe nageven — toen ze onze gebouwen vernielden verringen ze die niet door iets irritanters dan puin. Dat hebben wij wel gedaan."

De prins nam de wijk rond St Paul's Cathedral als voorbeeld van de door hem gewraakte stadsontwikkeling en vergeleek de „middelmatige kantoorblokken" rond de neo-classicistische kerk met „een basketball-team dat tussen jou en de Mona Lisa in staat".

Het schilderij Utopia van Rob Scholte, nieuw gebruik of nabootsing?

Door BAS ROODNAT

ROTTERDAM, 3 dec. — In 1986 kocht het Rotterdamse Museum Boymans-Van Beuningen een groot schilderij (156 bij 251 centimeter) van de Amsterdamse schilder Rob Scholte. *Utopia 1986* is de titel van dat doek, waarop een levensgrote houten ledepop uitgestrekt op een bank ligt. De pop is onmiskenbaar een aantrekkelijke naakte vrouw aan wie een negerjongetje een kop koffie wil aanreiken, de vrouw echter schenkt daar nog geen aandacht aan, met een verleidelijkhooghartige blik kijkt zij het schilderij uit.

Het geheel is een parafrase op het beroemde schilderij *Olympia* van Edouard Manet, die daarmee in 1863 op zijn beurt teruggreep naar de *Venus van Urbino* van Titiaan. De gehele geschiedenis door hebben beeldend kunstenaars elkaar geciteerd, onderwerpen van elkaar overgenomen, thema's aan elkaar ontleend.

Een afbeelding van Scholtes Utopia werd onlangs in deze krant afgedrukt bij een bespreking van de tentoonstelling, die Boymans-Van Beuningen met de aanwinsten uit de afgelopen twee jaar heeft ingericht. Een lezer reageerde daarop, hij stuurde een prentbriefkaart met daarop de afbeelding van een op een bank uitgestrekte naakte dame in de vorm van een ledepop. Zo'n schildershulpmiddel werd al verschillende malen door beeldend kunstenaars gebruikt voor het bereiken van surrealistische effecten. De Chirico deed het, Carel Willink, Willem van Leusden en nog anderen. De vrouw op de prentbriefkaart en op het schilderij van Scholte echter zijn tot in het laatste detail identiek: het kapsel, de vorm van het gezicht, de kussens waarop zij rust, de stand van armen en benen, het pelshorloge, de zwarte kat aan het voeteneinde. Alleen is op de kaart geen bedienend negerjongetje te zien, maar een grote haas die zijn meesteres een verfrissing brengt. De kaart is een foto van een houten beeldengroepje, enkele decimeters groot, dat werd vervaardigd door Paul Spooner (hij noemt zijn object *Manets Olympia*). Het is te zien in *The Cabaret Mechanical Theatre* aan Covent Garden in London, een klein museum waar op oude meesters getinspireerde bewegende objecten worden getoond. Rob Scholte heeft Spooners vrouw-pop gekopieerd op zijn schilderij dat er één is uit een reeks van vier, die alle te maken hebben met Manets doek van ruim honderd jaar geleden.

Mag het ontlenen zover gaan dat niet alleen het thema, maar ook een vrijwel complete voorstelling wordt overgenomen? Rob Scholte zelf vindt van wel. Hij heeft de hedendaagse *automatia* in het Londense museum nooit zelf gezien en wist zelfs niet dat het object van Spooner uit houten beeldjes bestond. Scholte kent het slechts van een uit de Sunday Times geknipte foto, die deel uitmaakte van een advertentie: „Ik werk altijd met dat soort materiaal, dat mij uit allerlei media, uit tijdschriften tegemoet komt. Ik rangschik de dingen in een andere volgorde, het was absoluut een Olympia die ik mijn serie paste, ik ben na aan het vierde schilderij ervan bezig."

Scholte heeft een knipselarchief, waarin allerlei plaatjes die hem treffen voor toekomstig gebruik worden opgeborgen, gerangschikt naar de motieven. Waar een bepaald knipsel ooit vandaan is gekomen, is dikwijls voor hem niet meer na te gaan. „Dat is mijn werkwijze, mijn stijl. Ik heb nooit en te nimmer mijn originaliteit op een soort ere-podium gezet."

Scholte noemt Andy Warhol, die ook allerlei door andere ontworpen verpakkingen en dergelijke en ook foto's in zijn kunst gebruikte. In de catalogus van de laatste Dokumenta, zegt Scholte verder, worden de plaatjes, waaraan hij motieven ontleende, zelfs meegepubliceerd. Hij maakt dus bepaald geen geheim van zijn werkwijze. Het hoofd van het bedienende negerjongetje in zijn doek, legt hij nader uit, is overgenomen uit de strip *Sjors en Sjimmie*.

Maar waarom heeft hij bij zijn ledepopschilderij, zoals dat nog tot 7 december in Boymans-Van Beuningen te zien is, niet naar Paul Spooner verwezen? „Dat", zegt Scholte „deed Manet ook niet, toen hij zijn Olympia geschilderd had met Titiaans *Venus van Urbino* als voorbeeld."

Citaten

Zoals gezegd is het ontlenen een onderdeel van de kunstgeschiedenis. Dit voorjaar werd er in het Arnhemse Gemeentemuseum zelfs een tentoonstelling aan gewijd — de expositie *Hommage, de kunst als inspiratie* — waar enkele tientallen beeldend kunstenaars demonstreerden hoe zij elkaars werk en het werk van oudere meesters gebruikten. Braque, Mondriaan, daar ook Titiaan en Manet, Picasso, Munch leverden vele ideeën aan, die door anderen werden geciteerd in werk. Oudere gedachten werden op een nieuwe manier her-gebruikt met een nieuwe oorspronkelijkheid als resultaat.

Volgens een woordvoerder van Boymans-Van Beuningen, heeft Rob Scholte dat ook gedaan. Hij vindt het interessant te vernemen waar Scholtes ledepop vandaan is gekomen, hij kende het beeldje van Spooner niet. Scholte, aldus het museum, leent links en rechts, zoals zovele kunstenaars doen, het is een soort tweede en derde gebruik, dat in zijn methode, hij voegt iets aan het geleende materiaal toe. „Scholte heeft het beeld naar Manet weer naar een schilderij teruggeërfaald." Desgevraagd zegt de woordvoerder, dat het schilderij van Scholte, ook als men teveren de herkomst van het thema had gekend, toch voor de collectie zou zijn aangeschaft, de kwaliteit ervan wordt in geen enkel opzicht aangetast door de wetenschap dat er nauwkeurig naar werk van een ander is gekeken.

Iets kritischer reageert mr. Kees Berendsen, directeur van de Stichting Beeldrecht, die de auteursrechtelijke belangen van beeldend kunstenaars uit binnen- en buitenland in ons land behartigt. Meestal gaat het erom, dat reproducties van werk van de aangesloten kunstenaars zonder toestemming en vergoeding worden gebruikt voor commerciële doeleinden: een reproduktie op de place-mats van een restaurant, op prentbriefkaarten, maar ook in boeken en museumcatalogi, enz.

Anders vindt Berendsen het liggen als kunstenaars onderling aan elkaar ontlenen. „We moeten niet elke ontwikkeling in de kiem smoren door al te kinderachtig te zijn."

Maar, de foto's van de kunstwerken van Spooner en Scholte beziende, constateert Berendsen, dat de twee vrouwen-ledepoppen wel heel erg veel op elkaar lijken: „Wanneer een schilderij is gemaakt naar de foto van een object en het blijft daar zo dichtbij dan is er althans in theorie sprake van (verboden) subootzing. Dan kun je je afvragen of er wel een nieuw en oorspronkelijk werk is ontstaan. Het lijkt in dit geval heel dicht bij natekenen te liggen."

Berendsen noemt het voorbeeld van een tekening van een popster, die zonder overleg met de fotograaf was gemaakt naar een foto. Het was een mooie tekening, maar toch was hier sprake van bedenkelijke nabootsing. En: „Als Spooner bij mij zou komen omdat hij bezwaar maakte, dan zou ik Scholte op zijn minst om een nadere uitleg vragen."

Titiaan: Venus van Urbino

Edouard Manet: Olympia

Paul Spooner: Manets Olympia

Rob Scholte: Utopia 1986

Rainbow f10,-
Pocketboeken
Gerard Reve
De Taal der Liefde
Gerard Reve
De Vierde Man
Astrid Roemer
Nergens ergens
Monika Sauwer
Mooie boel
Jean Lévi
Tj'in, de eerste keizer van China
Janice LaRouche
Vrouwen aan het werk
Alice Walker
De kleur paars
Kiki Amsberg en Aafke Steenhuis
Denken over liefde en macht
Isaac B. Singer
Het landgoed
Simone Signoret
Nostalgie is ook niet meer wat het was
Leon de Winter
Zoeken naar Eileen W.
Colette Dowling
Het assepoestercomplex
Marion Bloem
Geen gewoon Indisch meisje
Buchi Emecheta
Als een tweederangs burger
Jos Vandeloo
De muggen
Nadine Gordimer
De bourgeoiswereld van vroeger
Hannes Meinkema
De driehoekige reis

Nostalgia

screenprint on canvas

1988

80 x 115 cm

Op al onze transacties zijn onze Algemen Voorwaarden van toepassing, gedeponeerd ter griffie van de Arrondissimentsrechtbank te Amsterdam op 30 november 1998 onder nummer 234 / 1998

Rob Scholte

Amsterdam-born Rob Scholte studied at the city's Gerrit Rietveld Academie from 1977 to 1982, subsequently joining the artists' collective W139. Here he debuted together with Sandra Derks in 1982 with the 'masterpiece' Rom 87, a series of variations painted in free style on a book of children's colouring pictures.

Rob Scholte went on to jettison this style in favour of minutely detailed paintings which he started to exhibit in the Living Room in 1984. Scholte's works were selected for the prestigious Documenta in Kassel in1987 and in 1990 he was commissioned for the Dutch pavilion at the Venice Biennale.

For Scholte, there is no such thing as originality: reproductions play a major role in his art. Reproductions ensure that a work reaches out to the largest possible audience, and that's why the most frequently reproduced work of art is the most important, he once stated. In a precise, realist style (as if it were already a reproduction) Scholte copies existing images from the media, publicity and picture books.

In 1986 he caused a furore with Utopia, a copied postcard that drew accusations of flagrant plagiarism. Scholte's work played on Manet's Olympia, portraying its reclining nude and her black servant as wooden artist's puppets. That idea was not new, but derived from a work by an automaton maker pictured on a little-known postcard, an art critic charged. Scholte countered the accusation with a massive canvas depicting the newspaper article in question.

In 1991 Scholte won the commission for a massive frieze for the walls and ceiling of the Huis Ten Bosch Resort in Nagasaki, Japan. The mural, measuring 1200 square metres, took Scholte and his large team of assistants years to complete. Entitled Après nous le déluge, it took as its theme the continued recurrence of war through history.

During this period Scholte survived an attempt on his life, although the car bomb cost him both his legs. Nevertheless the Nagasaki masterpiece was completed on time. It was unveiled on August 9, 1995 to commemorate the fiftieth anniversary of the nuclear bomb attack on Nagasaki.

Op al onze transacties zijn onze Algemen Voorwaarden van toepassing, gedeponeerd ter griffie van de Arrondissimentsrechtbank te Amsterdam op 30 november 1998 onder nummer 234 / 1998